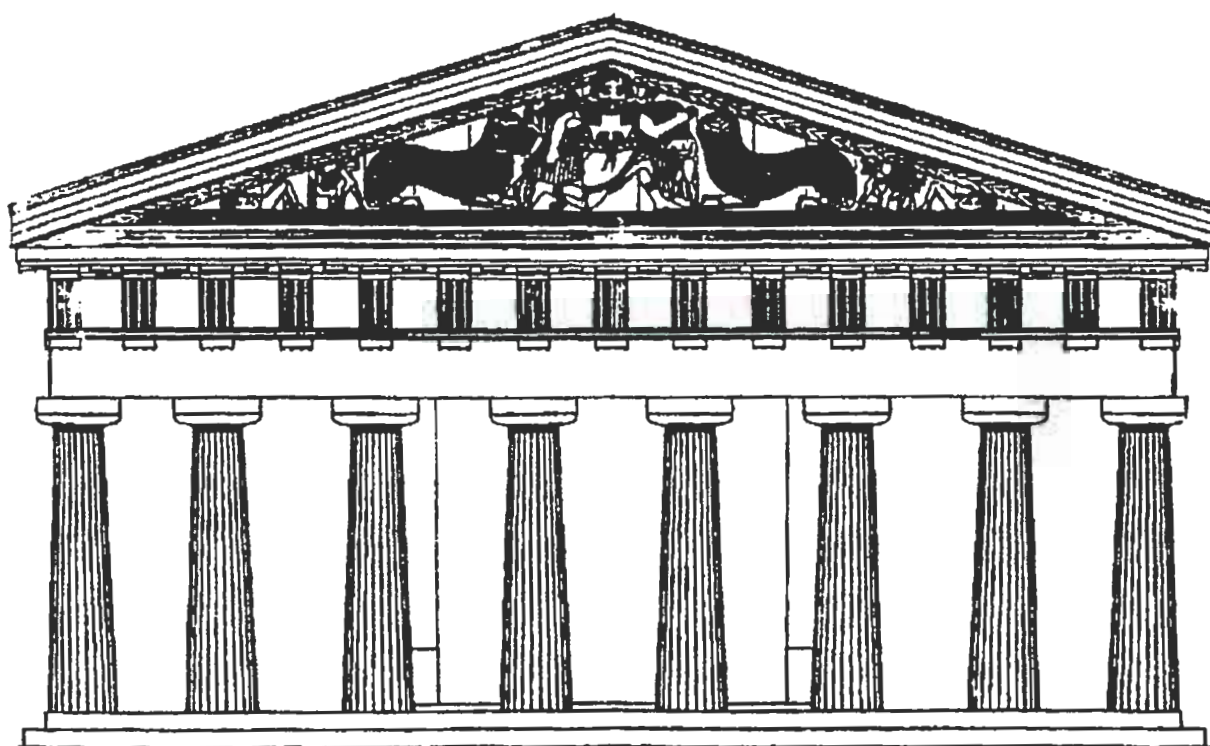

GORGONEION

· I ·

Sborník doc. JUDr. et PhDr. Dobroslavu Líbalovi, DrSc.,

k 90. narozeninám

Praha 2003

Rotunda sv. Longina a osada Rybník na Novém Městě pražském

Vojtěch Kašpar

1. Úvod

Bezprostřední okolí rotundy sv. Longina se v posledním desetiletí stalo terčem rozsáhlé stavební aktivity, která výrazně zasáhla do podoby této klidné části Nového Města pražského. Především krajně nevkusná a nešťastně umístěná budova Longin Business Center v blízkosti samotné rotundy razantně a drasticky proměnila nejbližší okolí, do nedávné doby patřící k nejmagičtějším místům této městské části. Nevhodné architektonické proměny a zásahy do urbanistické koncepce však nejsou jedinými nevratnými a krajně nešťastnými kroky. Při užití současných stavebních technologií jsou veškeré nové objekty výrazně zahloubeny do stávajícího terénu, přičemž dochází k totálnímu zničení historického nadloží. Archeologické památky představují další z mimořádně ohrožených pramenů a jejich úbytek v posledním desetiletí je markantní.

V nejbližším okolí areálu, jehož přirozeným centrem jsou dva sakrální objekty (rotunda sv. Longina a kostel sv. Štěpána), bylo v uplynulých deseti letech kompletně prozkoumáno deset celých městských parcel a provedeno několik dalších menších akcí. Archeologická památková péče tedy v uplynulých letech přinesla rozsáhlý korpus informací, jejichž zpracování jistou dobu ještě potrvá. Jednou z posledních archeologických akcí, konanou v těsné blízkosti rotundy (obr. 1), byl předstihový záchranný archeologický výzkumu na parcele č. 2126 prováděný v souvislosti se zapuštěním schodišťového nástupu do tarasu západně od rotundy (parcelní č. 2127). Současně s touto stavební akcí došlo k terénním sadovým úpravám na celé parcele (včetně demolice parazitního objektu školky), statickému zajištění obvodového zdiva na jihu a západě tarasu a zahloubení nové vodoměrné šachty východně od rotundy při uliční čáře ulice Na Rybníčku (Kašpar 2000 a; 2000 b). Následující příspěvek věnuji předběžné publikaci výsledků tohoto archeologického výzkumu. Tu doplňuji shrnutím dosavadního poznání o rozsahu a podobě předlokačního osídlení spojovaného s existencí do tohoto prostoru situované osady Rybník.

2. Geologické, pedologické a hydrogeologické poměry lokality¹

Skalní podklad je tvořen řevnickými křemenci s vložkami libeňských břidlic (ordovik) – inženýrsko-geologická mapa v měřítku 1 : 5000 (list mapy Praha 7-2-A: mapa geologických poměrů – Šolc 1970). Východně od rotundy bylo před výstavbou nového obchodního centra (Longin Business Center) provedeno při inženýrsko-geologickém průzkumu několik vrtů a geofyzikální měření. Výsledky starších průzkumů společně s novými poznatky vedly k odvážnému stanovení několika geologických rozhraní (ploch), které se lišily vzájemným poměrem v zastoupení řevnických křemenců a libeňských břidlic (Janoušková 1998, příloha 8). Anomálie zjištěná geofyzikálním výzkumem při ulici Na Rybníčku byla považována za depresi ve skalním podkladu (o rozměrech 8 × 6 m, hloubka až 5 m), pokládanou za plochu zaniklého rybníčku s odtokem severozápadním směrem. Kvartérní pokryv o proměnlivé mocnosti tvořily písčitojílovité hlíny s úlomky křemenců, písčivců a křemencové sutě. Na sousedních parcelách byly geologickým průzkumem vedle pleistocenních křemencových sutí nalezeny i zcela zanedbatelné holocenní fluviální náplavy, resp. splachy ze svrchní terasy (Janoušková 1998, 4).

Názvy ulic (Na Rybníčku, V Tůních) dokládají existenci přírodních či umělých vodních nádrží v bezprostředním okolí zkoumané plochy. Tato skutečnost je podepřena zprávami písemných pramenů, autopsií pamětníků i vlastním geofyzikálním průzkumem východně od rotundy sv. Longina. Starší geologický dokumentační bod č. 384 (Praha 7-2) v ulici V Tůních zachytil v hloubce 250–280 cm polohu šedohnědé, slídnaté písčitojílovité zeminy se zbytky zetlelého dřeva, určenou jako náplav. Bod č. 429 v téže ulici dokumentoval v hloubce 200 cm vlhké, jemně písčité jíly s angulárním šterkem. Poslední geologické průzkumy vysvětlují vzdouvání proudu podzemní vody (od JJV) výskytem málo propustných souvrství křemenců (izolátorem jsou jednotlivé jílovité polohy), čímž v minulosti docházelo k jejím vývěrům na povrch v podobě pramenů a tůní (Janoušková 1998, 5). Současná hydrogeologická situace je značně změněná, což dokládá, že žádnou z novějších sond nebyla podzemní voda zastižena (do hloubky 11 m). Přitom ve starších geologických sondách byla uváděna hladina spodní vody v hloubkách 3,6–4,2 m.

¹ Text kapitoly vznikl spoluprací autora s RNDr. Janem Zavřelem ze Státního památkového ústavu v hlavním městě Praze, jenž na zmíněnou lokalitu vypracoval odborný posudek, přetištěný v této části příspěvku.

Během archeologického výzkumu západně od rotundy sv. Longina byl zachycen nesnížený, tj. mladšími středověkými a novověkými zásahy neporušený, povrch geologického podloží zcela ojediněle v podobě bodových plošně nevelkých poloh. Jde o nové bodové zjištění, ale pro rozsáhlejší rekonstrukci geologických poměrů na lokalitě je nutno využít především naše dosavadní znalosti získané během rozsáhlého archeologického výzkumu na parcelách čp. 526, 1329, 1331, 1358, 1381 a 1640 východně od rotundy v roce 1998 (Zavřel 1999, 5–7).

Zde byl zachycen povrch geologických vrstev s mírným sklonem od jihovýchodu (219,3 m n. m.) k severozápadu (217,4 m n. m.). Zajímavou informaci poskytuje i téměř identická výška úrovní geologického podloží podél fronty ulice Na Rybníčku, která na východě činila 219,3 a na západě 219,1 m n. m. (nejblíže k rotundě). Nivelace geologického podloží dosahovala při výzkumu západně od rotundy 216,6 m n. m. Poloha okolí rotundy sv. Longina se nacházela na klesajícím (severozápadním směrem) svahu, který tvořil mírně převýšené návrší, oproti do svahu zaříznutému toku zjištěné vodoteče (viz níže). Vzhledem k nevelkým hloubkám výkopu nebyl výzkumem zachycen skalní podklad (stejně tak i při výzkumu u rotundy sv. Longina), ale pouze jeho eluvia a deluvia (hlavně východ a sever zkoumané plochy). Přes značný rozsah zkoumané plochy východně od rotundy (6 parcel) je velice zajímavá různorodost pokryvných útvarů zde zachycených. Zvláště v severní části zkoumané plochy na zvětralinách řevnických křemenců a libeňských břidlic se zachoval mladšími holocenními svahovými pochody nenarušený pleistocenní hnědozemní půdní horizont. Torzálně byl zaznamenán (v nivelaci 217,2 m n. m.) v místech nenarušených antropogenní aktivitou i západně od rotundy. Jeho výskyt je tak mírně obloukovitě zachycen od jihozápadu k severovýchodu, což koresponduje s předpokládanou hranou terasy, a je víceméně kolmý na průběh zaniklé vodoteče (viz níže). Tyto půdní horizonty se však nedochovaly v západní části, kde podloží reprezentované zvětralou ostrohrannou sutí ordovických křemenců nepředstavovalo vhodný mateční substrát. Ve střední a východní části zkoumané plochy byly zachyceny žluté a hnědé fluviální písky, které byly transportovány drobnými vodotečemi a splachy do těchto míst z vyšší vltavské terasy (tzv. vinohradského stadia), jejíž okraj prochází cca 150 m JVJ při ulicích Kateřinská a Ječná. Vzhledem k zabarvení do hněda prošla část těchto písků půdotvorným procesem.

Výzkum rozsáhlé plochy přispěl též významnou měrou k dosavadním představám o zdrojích vody, které představovaly prioritu zdejšího osídlení. V literatuře jsou zmiňovány k roku 1428 tři rybníčky (Tomek 1892, 161), jež byly součástí středověké osady. Geofyzikální průzkum

předpokládal, že zdejší rybníčky byly napájeny vzdouváním podzemní vody na polohách s málo propustnými křemenci (Janoušková 1998). Na způsob napájení těchto vodních zdrojů jiným způsobem upozorňuje Lorenc (1973, 26) a předpokládá, že zdejší vodní nádrže, rybníčky či haltěře nebo sádky napájely hojné prameny, vyvěrající zde přímo na povrch. Takové situace se vyskytují nejčastěji při okrajích říčních teras, kde dochází k vývěrům spodní vody a erozi těles teras. Tento výklad je spolehlivě doložen nálezem „hadovitých“ nepravidelných pramenných struktur vázaných na výskyt přemístěných fluviálních písků v jihovýchodní části rozsáhlé zkoumané plochy při křížení ulic Na Rybníčku a V Tůních. Prameny vyvěrající vody přemístily společně se splachovými pochody již zmíněné písky níže po svahu. Část vody vyvěrající z báze vinohradské terasy mohla proudit v mocnosti těchto druhotně transportovaných pleistocenních náplavů Vltavy a pramenit i na zkoumaném území. Tento vodní zdroj byl doplněn také prouděním povrchové vody ve formě drobné vodoteče či více vodotečí.

Existence názvů ulic (Na Rybníčku, V Tůních) bývá též často kladena do souvislostí s vodními zdroji, s poukazem na existenci tůní ve třech zdejších rybníčcích (Ledvinka – Laštovka et al. 1998, 337). Vznik vodních nádrží je podmíněn vytvořením sedimentačního prostoru, který se mohl vyvinout tektonickými posuny ve skalním podkladu, nebo svahovými pohyby zvětralinového pláště. Vyloučit však nelze ani umělé vyhloubení terénních depresí zachycujících vodu. Nález jedné z těchto terénních depresí ve střední části zkoumané plochy východně od rotundy je zcela unikátním a zřejmě jediným příkladem kompletně archeologicky zkoumané situace tohoto typu v Čechách. Tůňka, vzhledem ke tvaru s největší pravděpodobností přirozeného původu, zasahovala do deluviálního i eluviálního pokryvu skalního podkladu. Pod dno vlastního rybníčku prosakovaly organické látky, což svědčí o zarůstání nádrže a jejího okolí vlhkomilným rostlinstvem. Z tůně severozápadním směrem ústila uměle vyhloubená odvodňovací strouha. Výše naznačené závěry měly upřesnit následné analýzy (např. pylové) či zrnitostní rozbory sedimentu z výplní deprese.

Doposud provedené archeobotanické analýzy (Kaštovský – Kubečková – Podolská – Beneš 2000) však příliš informací neposkytly a jejich výsledky vzhledem k několika obdobným případům v Praze (rozpor mezi zjištěními geologických expertiz a archeobotanických analýz) bude nutno podrobit důkladné revizi, převážně za účelem zjištění a stanovení širě jejich vypovídacích možností. Diatomární analýza prokázala vzácnou přítomnost rozsivek, kusu vajíčka, škrkavky a spory hub, což vede autory k předpokladu, že terénní deprese nebyla naplněna vodou, nebo se jednalo o vodu neobsahující kyslík (nevhodná pro život organismů),

tj. chemicky znečištěnou masivním průmyslovým využitím. Ani makrozbytková analýza nepřinesla významnější doklady o vzhledu přírodního prostředí v okolí (přítomny byly bez černý, koukol polní, merlík, zvířecí kosti, části zubu, rybí šupiny, uhlíky, sláma, sluněčko a část korýše). Vzhledem k dokladům řemeslné činnosti na lokalitě doložené archeologickým výzkumem je možné, že chemický tekutý odpad z výroby zlikvidoval biologický materiál související s vodní plochou. Zmíněná varianta je však málo pravděpodobná a nejspíše bude nutno přistoupit k výše naznačené revizi vypovídacích schopností této metody.

Velké množství nových dat získaných intenzivní stavební aktivitou a rozsáhlými stavebními zásahy v okolí rotundy sv. Longina, které vyvolaly záchranné archeologické výzkumy, nám v poslední době přinesly velmi závažné a neopakovatelné informace o členité geologické skladbě nejbližšího okolí a zároveň množství poznatků o jeho geomorfologickém reliéfu. Pokus o detailní rekonstrukci společně s pokusem o rekonstrukci přírodního prostředí jednoho z nejstarších předlokačních center osídlení pražského pravobřeží je úkolem dalších let.

3. Rotunda sv. Longina ve světle dosavadního poznání

Plocha západně od rotundy, na níž proběhl poslední z archeologických výzkumů, se nachází v tarasu, který je pozůstatkem původní geomorfologie terénu před zásahy v polovině 19. století, souvisejícími s prolomením nové ulice přes areál farní zahrady, do té doby zřejmě uzavřený. Plocha je situována již pod hranou terasy (tzv. vinohradského stadia), v prostoru, kde svah postupně klesá do centra města. Jedná se o polohu, jež byla ve druhé polovině 14. století pojata do obvodu Nového Města pražského, jemuž na vlastním zlomu terasy na jih od Žitné ulice dominoval rozsáhlý areál dvora u nově založené sakrální stavby sv. Štěpána (Novosadová – Muk 1979), která se stala hlavním farním (farní funkci potvrzuje papež Kliment VI. listinou z roku 1352) kostelem dolní části Nového Města. Jeho stavba byla vyvolána rostoucím počtem obyvatel v této části města. Aby nebyla porušena tradice místního zasvěcení, byl kostel zasvěcen sv. Štěpánu (Acta Klimentis VI., 740). Románská rotunda se stala filiální kaplí nového kostela, k zasvěcení sv. Longinu došlo nejspíše ve třetí čtvrtině 14. století (jeho ostatky přivezl roku 1410 z Říma probošt vyšehradské kapituly Václav z Buřetic). Podací právo ke kostelu bylo dáno křižovníkům jako částečné odškodnění za pozemky postoupené k výstavbě Nového Města. V rozsáhlém areálu okolo kostela (Lorenc 1973, 166) se nacházely

hřbitov (morové pohřebiště), fara, škola, zvonice (Novosadová – Heroutová 1979) a několik kaplí, které se dochovaly až do regulace v 19. století, kdy byly většinou zbořeny. Rotunda sv. Longina se stala jednou z nich a je v historické literatuře nazývána „*starým pohanským chrámem*“. V západní části areálu na místě školy čp. 1286 stála kaple Všech svatých, zmiňována k roku 1406 jako „*poutniční pohřeb*“. V jejím okolí byli pohřbíváni poutníci a cizinci, kteří do Prahy přicházeli za svatými ostatky. Později byla kaple zvaná Rásovskou, a to podle krypty novoměstského měšťana Bartoloměje Ráse z Rothenfeldu, a nesprávně a přeneseně nazývána kaplí pražských katů a rasů (Schinderkapelle, Scharfrichternkapelle). Na východním konci areálu na hřbitově, poblíž zvonice, stála počátkem 17. století postavená Jeruzalémská kaple s oltářem Božího těla. Stavebníkem tohoto věžovitého stavení krytého břidlicí byl pan Divišovský z Prošovic. Poblíž kaple sv. Longina též stávala větší kostnice, která měla být roku 1440 opatřena novým krovem (Tomek 1874, 162). Obě kaple byly zbořeny při regulaci roku 1844 a celý prostor areálu okolo kostela sv. Štěpána silně poškozen novým vyměřením ulice Na Rybníčku okolo poloviny 19. století a jejím pozvolným zaplňováním klasicistní zástavbou (AMP 1897; 1913; rkp. 740, fol. 165; Ekert 1884, 491). Dnešní ulice Žitnou, Ječnou a Štěpánskou je možno vzhledem k pravidelnému a pravoúhlému vyměření považovat za součást plánovaného karlovského založení Nového Města.

V období před lokací města je zde předpokládána osada Na Rybníčku (Rybník), známá z písemných pramenů již k roku 993 (CDB I, 375). Jedná se patrně o falzum ze 13. století datované 14. ledna 993 a připisované knížeti Boleslavu II., v němž vypočítává statky náležející břevnovskému klášteru (pole rozkládající se od Poříčí až k Rybníku – „...*ad Ribnyk...*“). Tato území se později dostala, nejspíše darem knížete Vladislava Jindřicha nebo krále Přemysla Otakara I., do rukou německých rytířů, vlastnicích rozsáhlé pozemky v Praze i okolí, kteří je roku 1233 prodali královně Konstancii. Ta je věnovala listinou vydanou v Brně 12. února 1235 křižovnickému špitálu u sv. Františka. V listině se zmiňuje ves Rybník s příslušenstvím („...*villa Ribinic cum suis pertinentiis...*“). Stejná formulace je použita i v listině papeže Řehoře IX., vydané ve Viterbu 14. dubna 1237, v níž jsou potvrzeny velmistru křižovníků všechna práva, výsady a majetek, který náležel špitálu (CDB III, 103). Rotunda zasvěcená zřejmě sv. Štěpánu prvomučedníkovi v této době již stála, ale žádná z listin se o ní nezmiňuje. Osada Rybník byla součástí rozsáhlé pražské sídlištní aglomerace. Ve starším období (od třetiny 12. století) byla centrem osady rotunda (od 14. století zasvěcená sv. Longinu), dokládající důležitost a význam daného prostoru. Někdy

bývá v okolí rotundy v této době předpokládán panský dvorec (Merhautová 1971, 253–55). V roce 1257 je v listině ze 13. února, kterou pražský biskup Mikuláš potvrdil špitálu sv. Františka a křižovníkům s červenou hvězdou vlastnictví patronátních práv k mnoha kostelům, zdejší kostel zmiňován jako farní (řád k němu zřejmě dosazoval kněze), což vedlo některé badatele (Hammerschmid 1723, 253; Braniš 1892, 4; Herain 1906, 21) k předpokladu, že již v oné době došlo k výstavbě kostela a jméno patrona bylo přeneseno na novostavbu. Tuto variantu však nejspíše vylučuje skutečnost, že po založení Nového Města náležela zmíněná část města do farního okrsku ke sv. Havlovi.

V polovině 14. století (roku 1349) je připomínán svatoštěpánský střídáník Jindřich, který byl ještě pravděpodobně duchovním v románském kostele, ale v souvislosti s výstavbou nového velkého kostela došlo ve třetí čtvrtině 14. století též k přestavbě rotundy, jež se stala filiální kaplí (nový oltář, kružbové okno v apsidě) a byla nově vysvěcena k počtě sv. Longina (Baťková a kol. 1998, 88–91). V 16. a první polovině 17. století byly opravovány pouze omítky (překrytí fresek).

O velké úpravě kaple sv. Longina v polovině 17. století svědčí nedatovaná zpráva o přístavbě obdélné lodě (délka 800 cm, šířka 460 cm) s kryptou na západní straně rotundy, kterou si nechal na vlastní náklady postavit novoměstský radní Ludvík Flejšman z Tumpachu (Hammerschmid 1723, 253). Přestavena a navýšena byla románská lucerna. Vzhledem k nově přistavené lodi byla apside posunuta vpravo (částečně ubourána a částečně vyzděna nově), aby její osa byla s osou nové lodi v přímce. Starý románský portál byl zazděn (překážel přístavbě) a severně od něho prolomen nový vstup opatřený dvoukřídlými kazetovými dveřmi. Nová loď byla v patře zaklenutá (viz níže) a přikrytá sedlovou střechou, lucerna nesla též klenbu, kryta byla prejzy a na vrcholu nesla železný kovaný kříž, jak je patrné na akvarelu J. Groha z roku 1824 či na mladší kresbě V. Kandlera (oceloryt A. Fesca) z roku 1836 (od jihovýchodu – Guth 1924–25, 132). Kaple byla přístupna od západu obdélným portálem s dvoukřídlými kazetovými dveřmi s obdélným, do olova zaskleným nadsvětlíkem. Od jihu přízemí (rozdělené příčkou) hrobky osvětlovalo obdélné okno. V západní části byly boční zdi odlehčeny dvěma nikami s konchami. Východní část hrobky spojovalo okénko s nově omítnutou lodí. Trámové patro, otevřené do lodi velkou arkádou, zpřístupnil samostatný obdélný portálek ze severu, na který navazovalo dřevěné schodiště. Patro zaklenula tři pole (o vnitřní šířce 350 cm) příčně položených valených kleneb s postranními lunetami, dělenými vrstvenými pasy, které vyrůstaly z taktéž vrstvených pilastrů na soklech. Římsové hlavice nesly profilovaná kladí. Patro od západu osvětlovalo velké půlkruhové okno s profilovanou štu-

kovou šambránou, od jihu pak segmentem zaklenuté okno. Na západě stavbu uzavíral nízký trojúhelný štít. V roce 1784 byly kaple zrušeny, v rotundě došlo ke zřízení skladiště a na hřbitově se přestalo pohřbívat, od roku 1834 byl prostor hřbitova postupně upravován (zbourání ohradní zdi). Na tyto úpravy navázalo v roce 1837 vytyčení nové ulice skrz hřbitovní areál původně nazvané Malá Štěpánská, později Na Rybníčku (obr. 2), přičemž v tomto období hrozila vlastní rotundě demolice (roku 1839 nařídil guberniální úřad zboření budovy). V roce 1843 vydává podobné nařízení stavební úřad pražského magistrátu zádušnímu úřadu, což vyvolalo pobouření tehdejší veřejnosti. Pod tlakem výsledku komise na lokalitě a dobrozdání správního výboru Musea království českého (mezi členy byli František Palacký, Josef Šafařík, hrabě Josef Nostitz-Rhienec a další) zrušil úřad demoliční výměr (stržena byla pouze barokní přístavba v roce 1845 – stavitel Václav Duda, včetně zazdění vstupu do sklepa – krypty). Otvor po odbouraném přístavku byl zazděn a proti oltáři měl být zřízen nový vstup (truhlář Tomáš Rynd a zámečník Augustin Stacher). Další stavební úpravy (roku 1875 žádá farář kostela sv. Štěpána zádušní úřad o opravu střechy a zasklení oken v kapli – AMP, Stará magistr. spisovna sign. D 6/18 per. 1875) narážely často na nedostatek finančních prostředků a buď byly realizovány částečně (v letech 1876–1887 předložil stavební úřad návrh na úpravu vchodu, ale zrealizována byla pouze oprava omítky lucerny – AMP, sign. B 42/8 per. 1874, sign. C 14/10 per. 1875–1880), nebo se je nepodařilo uskutečnit vůbec (dva nerealizované alternativní plány na zřízení vchodu ke kapli pocházejí z roku 1897 – AMP, sign. C 8/164 per. 1886–1890).

Stav objektu byl na počátku našeho století neuspokojivý, o čemž svědčí stížnosti svatoštěpánského faráře v červenci roku 1902. V prosinci roku 1903 si stěžuje jeden ze členů městské rady na nezajištěné výkopy při základech rotundy, které trpí povětrnostními vlivy, ale stavební úřad tuto skutečnost popírá (byl prý pouze odkryt sklípek při zaměřování). Další snahy o úpravy objektu jsou doloženy předložením plánu architekta A. Wiehla Českému místodržitelství v roce 1904 spolu s usilovným sháňením finančních prostředků. Při této příležitosti proběhl i průzkum rotundy Centrální komisí pro ochranu památek ve Vídni (nález původních dvou starších vstupů, nález původní opukové střešní krytiny), která navrhla postup při úpravách. Komise též doporučila zpřístupnění kaple od silnice, což mělo být provedeno odstraněním ohradního zdiva kaple a zřízením jednoduchého vchodu. Doplnění románského portálu a opravu zdiva doporučuje architekt Kamil Hilbert v roce 1908. Další prohlídka kaple stavebním úřadem byla provedena roku 1910 na podnět architekta A. Wiehla (c. k. konzervátor) a na nařízení městské rady (detailní popis objektu, nález románských částí lucerny včetně krytiny z opukových desek, ná-

lez fresek uvnitř), jejímž výsledkem byly opět dva alternativní návrhy na úpravu lucerny (architekt A. Wiehl) a další dva na úpravy okolí rotundy (architekt J. Chochol). První alternativa (rozpočet 10 778 K 80 h) počítala s odstraněním zdi do ulice a se snížením terénu v okolí rotundy na úroveň dlažby kaple. Na zahradu zpřístupněnou veřejnosti se zamýšlelo vysadit střídavě topoly a olivy. Druhý návrh ponechává zahradu beze změn (rozpočet 11 608 K 80 h). Přestože konzervátor dr. Jeřábek doporučil první variantu s vynecháním sadové úpravy, žádné úpravy se ne realizovaly, stejně tak jako v roce 1920, kdy nová komise navrhla rozdělení oprav do několika etap (odstranění vegetace, oprava exteriéru, oprava interiéru). Opravu pláště rotundy realizovala až firma Fr. Vostřák (stavitel v Praze II) roku 1929, kdy městská rada uvolnila 30 000 Kč. Opravou prošla i lucerna, okna, střešní krytina; cihlami zazděna a omítnuta byla jizva po odbourané barokní lodi, opravy doznal i starý portál do kaple. V rámci úprav došlo k odkopání terénu (na šířku 100 cm) kolem kaple až na úroveň podlahy. Položena byla dlažba ze struskových cihel. Při těchto výkopech se našlo značné množství lidských kostí, které byly odvezeny na Olšany. Na práce v exteriéru navázaly v roce 1930 úpravy uvnitř objektu (oprava lucerny, kopule, vítězný oblouk, výměna dlažby – starší dlažba nenalezena, otevření hrobky – kosti ponechány, pouze vyveden větrací průduch do ulice Na Rybníčku). Práce v exteriéru objektu pokračovaly otevřením, vyčištěním a novým zaklenutím sklípku před kaplí, bývalé krypty. Celkový náklad na opravy činil 39 447 Kč. Ještě roku 1930 předložil stavební úřad městské radě rozpočet na úpravu přístupu ke kapli (16 000 Kč). V roce 1931 předkládá Státní regulační komise k veřejné diskusi regulační plán, který předpokládal kolem kaple oboustranně vedenou komunikační tepnu od severovýchodu, ale celé okolí rotundy je po protestech jednotlivců i institucí z regulačního plánu vyloučeno. Roku 1935 poskytl Státní památkový úřad subvenci 8000 Kč na další dílčí opravy uvnitř kaple (výplň oltářní výžky, vchodové dveře, sedm stupňů u vchodu, snížení ohradní zdi o novější horní přízdívku, kterou nahradilo železné zábradlí). Plánovalo se též odkopání terénu v širším okolí rotundy až na úroveň dlažby v kapli, aby bylo zdivo chráněno před přílivy dešťové vody.

Kaple je po rekonstrukci vysvěcena 2. června 1941, při té příležitosti byla dovybavena vnitřním mobiliářem. Od roku 1950, kdy vyrostly v jejím bezprostředním okolí školní pavilon (zbořen v roce 1999) a hřiště, je vedena diskuse o vhodnosti umístění staveb do bezprostřední blízkosti rotundy. Přestože literatura věnovaná tomuto tématu na konkrétním případě rotundy sv. Longina je nepřehledná (AMP, Liber memorabilium IV.–V. v; Spisy zádušního referátu a Zádušního úřadu – sv. Longina; SÚA PÚR karton 60; SÚA SPS kart. 450, 453; Amler

1931, 147; Amler 1936, 18), nebyly názory odborníků v případě výstavby nevzhledného, nešťastně situovaného a předimenzovaného objektu Longin Business Center brány v potaz (Hanzlíková 1999). Na starší dokumentaci rotundy navázal stavebně-historický průzkum (Novosadová – Líbal 1979) v roce 1979.

4. Předlokační osídlení v okolí rotundy sv. Longina ve světle dosavadního poznání

Revize našich dosavadních vědomostí o vývoji osídlení v této části Nového Města doposud nepřinesly odpovídající výsledky. Zvláště absence zpracovaného nálezového inventáře z jednotlivých starších i novějších akcí (v horších případech také použitelné nálezové zprávy) nám dosud brání v bližším poznání jak předlokačního osídlení, tak rovněž mladších etap stavebního vývoje okrsku u kostela sv. Štěpána.

Terénní hrana oddělující terasu Karlova náměstí od nižší maninské byla zdrojem vydatných pramenů, menších i větších vodotečí, z nichž nejznámější se táhl od rybníčku u rotundy sv. Longina (Lorenc 1973, 26) do prostoru nazývaného V jámě, Nad jámou, Na louži či V močále. Jedna z vodotečí zachycená během archeologického výzkumu (Starrec 1996) částečně naplňovala strouhu mezi Václavským náměstím a Obecním domem v prostoru jižní fronty dnešní ulice Na Příkopě (zmiňována v listině Karla IV. – CIM I, č. 48, 74). Nejstarším a mimořádně zajímavým nálezem v prostoru okolo sv. Štěpána je nález „popelnic“ – v tomto případě pravděpodobně středověkých nádob – při zakládání domu za sv. Štěpánem v polovině minulého století (Krolmus 1845, 57) a především ojedinělý hromadný nález 539 mincí z poloviny 12. století z prostoru křížení ulic Žitné a Štěpánské (Radoměský 1955). V této části Nového Města se nacházejí dvě výrazné koncentrace dokladů staršího osídlení, stoupajícího patrně podél zaniklé vodoteče po svahu terasy Karlova náměstí (Kašpar 1998 a). Výrazná koncentrace nálezů z 11. a 12. století pochází hlavně z prostoru severně od rotundy sv. Longina, datované do první třetiny 12. století (Novosadová – Líbal 1979), zatímco z prostoru jižně od sv. Jana Na Bojišti pocházejí nepočetné objekty ze 13. století (Olmerová 1980, 1988; Kašpar 1995). Pro dosavadní představu o pásu osídlení mezi oběma sakrálními stavbami nemá archeologie oporu, přičemž této možnosti odporuje i dosavadní rozdílná datace sídlištních nálezů v okolí obou kostelů. Dva objekty a vrstvy z 12. století byly nalezeny při výzkumu prováděném během hloubení plynovodu podél severní fronty Žitné ulice mezi ulicemi Štěpánskou a Ve Smečkách (Lochmann 1991 a, Lochmann 1993, 210). Při výzkumu před čp. 525/II v ulici V Tůních byla dokumentována

vrstva z 12. století (Tryml 1981 a, 174), stejně jako při výzkumu na dvoře školy čp. 1286/II ve Štěpánské ulici (Tryml 1981 b, 174). Větší výzkum proběhl na dvoře domu čp. 611/II ve Štěpánské ulici (Jeřáb – Svoboda 1998), kde bylo zachyceno několik objektů z 11. století. Jeden ze zjištěných objektů – protáhlý, na konci zaoblený žlab – by mohl být hypoteticky považován za mírně zahloubenou část jedné z dřevěných stěn nadzemního pravoúhlého objektu. Nejnověji pocházejí nepočetné předlokační objekty ze záchranného archeologického výzkumu na parcele čp. 1319 v Žitné ulici, kde se podařilo poprvé zachytit pravoúhlý zahloubený objekt – stavbu se vstupní šíjí a kamennou plentou (Tryml 1999, 13). Jedná se o doposud jediný objekt tohoto druhu v tomto prostoru a také jeho doposud předběžné datování do druhé poloviny 13. století je v tomto prostoru neobvykle vysoké (dosavadní výzkumy severně od rotundy sv. Longina dokumentovaly především starší objekty z 11.–12. století). Část pohřebiště u rotundy sv. Longina, vymezeného na severu přírodní vodotečí a tůň s uměle čištěným prostorem tůň a ručně kopanou výpustní strouhou (vedoucí ke křižovatce Žitné a Štěpánské ulice) s doklady pyrotechnologických aktivit, se podařilo zachytit při rozsáhlém záchranném archeologickém výzkumu (čp. 526, 1329, 1331, 1358, 1381, a 1640) v nároží ulic Na Rybníčku a V Tůních (Kašpar 1999 a; 1999 b).

V blízkosti prostoru před domem čp. 1358 se podle starých mapových podkladů (Huberovo panorama Prahy z roku 1769, Hergetův plán z roku 1791, Jüttnerův plán z roku 1811–1816) sbíhaly ulice V Tůních, na niž navazovala ulice Ve Smečkách, a dnes paralelně probíhající ulice Krakovská. To by mohlo, vzhledem k nepravidelnosti jejich šíře a průběhu, indikovat starší archaický předlokační prvek v pravidelné osnově Nového Města, který by bylo možno spojovat s existencí staršího osídlení. Přes značnou archeologickou aktivitu a četnost nálezů z 12. století z nejbližšího okolí rotundy sv. Longina se doposud nepodařilo odkrýt výraznější objekty, především pravoúhlé či zahloubené stavby, které můžeme považovat za součást osady, zmiňované v písemných pramenech. Tato skutečnost může souviset s lokalizací předlokačního osídlení do bezprostřední blízkosti rotundy, zatímco dosavadní nálezy spíše svědčí o lokalizaci severně od dnešní ulice Žitné, přičemž jižně od této hranice jsou dokumentovány převážně doklady řemeslnické činnosti u vodních zdrojů a ještě jižněji od nich za přírodní vodotečí u rotundy sv. Longina doklady pohřební aktivity (pohřebiště).

Dosavadní nálezy kostrových hrobů z okolí kostela sv. Štěpána a rotundy sv. Longina jsou poměrně četné, ale jejich datace je značně sporná a nejistá. Většina zjištěných hrobů je však mladšího data a souvisí již s pohřbíváním v širším areálu kostela sv. Štěpána. Do této doby známe

šest nedatovaných hrobů z parcely čp. 1380/II v ulici Na Rybníčku (Lochmann 1991 b), množství druhotně přemístěných kostí pochází z výzkumu na parcele čp. 1329/II v ulici Na Rybníčku (Bureš 1995, 253) a několik pozdně středověkých či novověkých hrobů bylo prozkoumáno na parcele čp. 536/II v prostoru jižně od kostela sv. Štěpána (Kašpar 1998 b; Marešová 1999) či u zvonice (Kašpar 2002). Nejnověji je dvanáct hrobů zachyceno východně od rotundy při rozsáhlém výzkumu na parcele čp. 1640 (Kašpar 1999 a; 1999 b) a s největší pravděpodobností je lze identifikovat jako hroby ze staršího horizontu pohřbívání u rotundy sv. Longina.

5. Archeologický výzkum západně od rotundy sv. Longina

Záchranný archeologický výzkum, vyvolaný zapouštěním nového schodiště do tarasu západně od rotundy, zachytil nesmírně komplikovanou stratigrafickou situaci, kde převážnou část historického nadloží tvořila superpozice devíti fází kamenných zdív (obr. 3 a 4), mezi nimiž se nacházely zcela minimální plochy zachovaných intaktních historických terénů, převážně intenzivní pohřební aktivitou přemístěných a transportovaných. Jejich vzájemná korelace a synchronizace je velmi těžko proveditelná a značně hypotetická, přičemž rámcové dataci ne- napomáhá ani analýza nálezového inventáře, který (jak již bývá v těchto případech obvyklé) je nesmírně chudý, navíc pochází převážně z přemístěných a smíchaných (kontaminovaných) vrstev. Pro vytvoření stratigrafické matice, jež vznikla pozorováními v terénu, a následnou interpretací situace, byla nesmírně důležitá především stratigrafie odkrytých kamenných zdív a jejich vzájemné vztahy se zbytky dochovaných intaktních terénů mezi nimi. Tato matice (obr. 5) představuje klíčový prvek při analýze situace odkryté archeologickým výzkumem západně před vstupem do rotundy sv. Longina.

Po sejmutí svrchních humusovitých vrstev (č. 2001) byl v západní části sondy odkryt betonový základ koruny schodiště (č. 2002), které pravděpodobně stoupalo vzhůru na taras v okolí rotundy z prostoru dnešního průjezdu mezi budovou školy a vlastním tarasem. Další hlinitá humusovitá vrstva v okolí rotundy a tenké vrstvičky v ploše sondy (č. 2016, 2017 a 2018) jsou nejspíše dokladem parkových úprav okolí rotundy ve druhé polovině 20. století. Okolo roku 1950 byl v blízkosti rotundy vybudován školní objekt (stržen v rámci revitalizačních úprav v průběhu roku 1999) a hřiště. S tímto objektem souvisí i příčné výkopy inženýrských sítí vedené západní polovinou sondy severojižním směrem (č. 2011, 2003, 2012 a 2064), jež respektovaly starší, ve svrchní části nastojato osazenými fošnami vydřevěný vý-

kop. Shodný směr s předchozími výkopy zřejmě potvrzuje jeho novověké stáří.

Poté byla začištěna podlaha ze šamotových cihel s podsypem (č. 2041), dochovaná před vstupem do rotundy a podél jižní tarasní zídky. Na podlaze, kterou položila okolo roku 1930 po opravě kaple firma František Vostřák, se nacházela výrazná skrumáž přemístěných lidských kostí (č. 2040). V místě, kde se nedochovala dlažba, se vyskytovaly tenké vrstvičky parkových humusovitých úprav (č. 2013 a 2020), prostrádaných zřejmě vrstvami dokládajícími stavební aktivitu (vrstva č. 2019 může souviset s opravou pláště rotundy v roce 1930, č. 2021). Vrstva č. 2014 by mohla představovat horizont, na nějž bylo okolí rotundy sníženo při výše zmíněné opravě.

Dalším výrazným horizontem zachyceným archeologickým výzkumem jsou kapsy podél obou tarasů vyplněné sypkými vrstvami. Cihlové tarasy (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 9) měly vzniknout v souvislosti s proražením nové ulice Na Rybníčku v roce 1837–1845 skrz bývalou farní zahradu, čímž se rotunda ocitla v převýšení nad touto ulicí. Tělesa tarasu (č. 2065) byla od té doby nepochybně několikrát opravována a zřejmě též nevznikla najednou. Zdá se, že jižní taras podél dnešní komunikace je staršího data než taras západní, vymezuje úzkou uličku podél budovy školy. Z výplně výkopu západního tarasu pocházejí vrstvy č. 2004, 2005 a 2006. V kapse při jižním tarasu mezi zdívem vložené barokní krypty a příčkou barokní lodě se nacházel nevelký blok vrstev č. 2035, 2036 a 2037.

Výrazně se na podobě okolí rotundy sv. Longina podílela zřejmě klasicistní etapa. Přibližně ve středu sondy byla severovýchodním směrem, západně od příčky barokní lodě, avšak téměř vodorovně s ní, do starších vrstev založena obvodová zeď objektu (č. 2067) neznámého určení, vybudovaná z masivních opukových, hrubě opracovaných kamenů. Zdivo (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 7), založené do starších vrstev formou vysokého základového pasu (sklenuto na výšku osazenými plochými hrubě opracovanými opukovými kameny), přerušil na jihu výkop tarasní zdi, na severu pokračovalo do severního profilu. K jeho dvakrát ustupujícímu vnitřnímu líci (východní) se na jihu přikládala na spáru krátká zídka (č. 2066) shodné stavební konstrukce (nebyla však založena na vynášecí pas). Zídka (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 8) byla na východě přizděna na spáru ke zdivu příčky barokní lodě (č. 2070). Pro interpretaci těchto zdív nemáme oporu v písemných pramenech. Může se jednat o pozůstatky klasicistní stavební aktivity, zbytek jedné z fází ohrazení nebo nejspíše o severní přístavek k již zkrácené barokní lodi. Stejně tak může jít o sokl nástupu na dřevěné schodiště vedoucí do patra kaple. Zcela zřejmá je skutečnost, že v době výstavby tohoto zdiva

byl terén v okolí rotundy ještě značně členitý a výrazně klesal severním i západním směrem. Až po dostavbě, či spíše po zániku objektu (před rokem 1845) byl svah pod barokní přístavbou dosypán vrstvami navážkového humusovitého charakteru z blízkého okolí (přítomnost přemístěných lidských kostí – č. vrstev 2015, 2016, 2007, 2008, 2028 a 2022).

Pro výskyt hrobů v okolí kostela sv. Štěpána a tedy také u rotundy sv. Longina je podstatné datum 1784, kdy bylo zakázáno pohřbívat v jejich okolí (zrušení hřbitova). Výskyt nejmladších horizontů hrobů (I), zaznamenaných v nejzápadnější části zkoumané plochy, se víceméně kryl s plošnou distribucí všech pohřebních horizontů zachycených archeologickým výzkumem, jež jsou datovány do rozmezí 14.–17. století, tzn. souvisejí již s novoměstským pohřebištěm situovaným u kostela sv. Štěpána. Tyto hroby se nacházely v charakteristických vrstvách pohřebního horizontu, který mohl být členěn pouze mechanickými vrstvami, jehož složení a barva (výrazně světlejší šedá barva) ho výrazně oddělovaly od zřejmě starších hrobů (tmavá hlinitá humusovitá vrstva). Obdobně byly oba dva pohřebištní komplexy odděleny výrazně v ploše. Mladší horizont hrobů (14.–17. století) se vyskytoval pouze v západní polovině zkoumané plochy, tj. západně od zjištěného torza raně gotické přístavby (č. 2072). Starší hroby (před polovinou 14. století) se nacházely pouze ve východní polovině zkoumané plochy, kde byly konzervovány zdívkou a interiérem barokní lodě. V prostoru intenzivního pohřbívání od 14. století výše (mimo interiér raně gotické přístavby rotundy a pozdější barokní lodi) byly starší hroby zničeny, jelikož nejstarší hroby mladšího horizontu pohřebiště jsou založeny až do vlastní šterkopískové terasy. První anatomicky uložené kosterní pozůstatky se podařilo identifikovat až v rámci vrstvy č. 2010 (hroby 1–5). Četný výskyt lidských kostí ve vytěžených vrstvách zřejmě téhož mechanického horizontu (č. 2009, 2023, 2024 a 2029), ale i ve vrstvách vyšších svědčí pro skutečnost, že nejmladší hroby 17. a 18. století utrpěly újmu v rámci nešťastného zahájení výzkumu. Tyto nejmladší horizonty hrobů byly zřejmě hloubeny v bezprostřední blízkosti manýristické či barokní lodě.

Právě její pozůstatky byly ve velké míře odkryty archeologickým výzkumem. Celá stavba (zřízená zřejmě někdy okolo poloviny 17. století) měla několik fází či mikrofází. Nejstarší se z hlediska stratigrafických pozorování jeví silná (přibližně vedoucí ve směru západ – východ) severní obvodová zeď lodi (č. 2071). Její východní konec v partiích základového, přesto ve svrchních partiích základu kvalitně lícovaného zdiva byl na spáru přiložen k oblému zdivu rotundy (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 3), v nadzemním zdivu došlo ke vzájemnému provázání (zapuš-

tění do zdiva pláště rotundy). Zdivo je lomové na kvalitní bělavou vápennou maltu, jejíž množství zvláště v základových nelícovaných partiích převažovalo nad kameny. Východní polovina zdiva byla mělce založena na povrch staršího zdiva raně gotické přístavby, západní polovina je výrazně hlouběji založena až do šterkopískové terasy. Šířka zdiva činila 100 cm, délka přesahovala délku sondy. Pokračování zdiva bylo zachyceno později při vlastním budování nového schodiště i pod západním tarasem. Délka objektu činila tedy minimálně 13 m, což odporuje starší plánové dokumentaci, kde bývá uváděna délka 800 cm. Přízemí lodi bylo zřejmě plochostropé. O možnosti zaklenutí by mohlo svědčit mladší zachycené zdivo č. 2070. Toto zdivo (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 4) o šířce 80 cm je založeno napříč do severního obvodového zdiva barokní lodi. Severní konec zdiva lícoval se severním vnějším lícem obvodového zdiva lodi, na jihu zdivo přerušil výkop pro tarasní zeď. Spíše však než pilířem nesoucím klenbu (přízemí bylo plochostropé) je zdivo pozůstatkem zkracování barokní lodi či jejího vnitřního členění (příčku uvnitř lodě též uvádějí starší plánové podklady). Zdivo, zachycené pouze ve své velmi nedbale do výkopu lícované základové části, bylo z větší míry zapuštěno do severního obvodového zdiva lodi a vyzděno z lomových kamenů různých velikostí na značně písčitou žlutooranžovou maltu.

K západnímu (vnějšímu) líci se přikládala mladší klasicistní zeď (č. 2066 – obr. 3 a 4 – číslo zdiva 8), k východnímu (vnitřnímu) líci pak severní obvodové zdivo vložené barokní krypty Flajšmana z Tumpachu a jeho ženy (zdivo č. 2069). Zdivo (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 5) o šířce 80 cm z lomových kamenů na světle bělavou kvalitní vápennou maltu jsme zachytili v její základové partii (mírně snížené mladšími terénními úpravami). Zdivo probíhá paralelně se severní obvodovou zdí barokní lodě, přičemž mezi oběma zdmi zůstal nevelký prostor starších intaktních terénů. Na západě (viz výše) bylo zdivo přizděno na spáru ke zdivu příčky barokní lodě (č. 2070), na východě potom na spáru k dolním partiím kvádrového líce rotundy a přes jeho nepravdělně založený základ. O tuto zeď se opírala vlastní, o něco kratší, obdélná, z cihel na maltu pravidelně vyzděná krypta (č. 2068), jejíž jižní polovina zcela zanikla v průběhu založení tarasu podél ulice Na Rybníčku (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 6). Do krypty od západu vedl nevelký otvor, jehož prostřednictvím bylo možno zjistit současný stav tohoto objektu. Kryptu původně zaklenula plochá cihlová valená klenba s čely na západě a východě, o čemž svědčí dochovaný náběh na klenbu na severní straně. Klenbu v rámci novověkých úprav (zřejmě v roce 1930) strhli a nahradili plochým prkenným stropem na dřevěných trámech. Vnější povrch byl potažen tenkou vrstvou betonového mléka. Omítnutý

interiér krypty o délce 240 cm ve směru západ – východ je zčásti zasypán stavebním rumem. Celá tato složitá stratigrafie několikanásobných superpozic kamenných zdí je vzhledem k plošně omezenému rozsahu výzkumu obtížně jednoznačně interpretovatelná a bude nutno při jejich definitivní identifikaci a dataci prozkoumat rozsáhlý plánový a obrazový dokumentační materiál umístěný v archivech. Po jejich studiu může dojít k jistým dílčím změnám v nastíněných závěrech, avšak relativní chronologie či následnost jednotlivých fází kamenné zástavby by již neměla doznat zásadních změn. Druhou možnou variantu interpretace představuje možnost považovat zdivo severní obvodové zdi barokní lodě (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 3) za pozůstatek ohradní zdi areálu okolo kostela sv. Štěpána. Ohradní zeď by tak navazovala na výduť rotundy a neprobíhala podél jejího pláště, jak je zachyceno na starších vyobrazeních, zatímco opěrné zdivo vložené barokní krypty (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 5) by bylo možno považovat za severní obvodovou zeď barokní lodě.

Zdá se, že vybudováním přístavby barokní lodě k rotundě sv. Longina došlo k útlumu intenzity pohřební aktivity v její bezprostřední blízkosti, která byla zřejmě intenzivní od poloviny 14. do poloviny 17. století, tedy před výstavbou barokní přístavby. Postupně se v nevelkém prostoru v západní části zkoumané plochy podařilo odhalit další horizonty kostrových hrobů, do nichž bylo barokní zdivo zapuštěno. Jedinci jsou bez výjimky uloženi na zádech hlavou k západu. Při vyšším stupni zachování kosterních pozůstatků je možno ve všech takových případech sledovat polohu rukou natažených podél těla. Ve stratigraficky nejmladším horizontu II (vrstva č. 2042) si zaslouží pozornost především umístění dvou torz lidských skeletů (hrob 7 a 10) na dřevěné desce o značné tloušťce (fošna). Dále se nacházely v této vrstvě hroby 6, 11, 12 a 13. V horizontu III (mechanická vrstva č. 2046) se přes značnou snahu a výskyt četných druhotně přemístěných lidských kostí nepodařilo identifikovat žádné kosti v anatomickém uložení. V horizontu IV (vrstva č. 2050) byly dokumentovány hroby 21, 22, 23, 24, 25 a 26, v horizontu V (vrstva č. 2055) potom hroby 30, 31, 32 a 33. Nejstarší horizont této pohřební aktivity představovaly dva hroby dospělých jedinců č. 34 a 36 v horizontu VI, zahloubené již do mírně sníženého povrchu štěrkopískové terasy. Oba jedinci (zřejmě ženy), uloženi na zádech s rukama podél těla, měli na hrudi položené kostry nedospělých jedinců, dětí – hroby 35 a 37. V jednom případě mohlo zřejmě jít o novorozence.

Jak již bylo zmíněno výše, výrazně odlišný charakter pohřebního humusovitého tmavšího horizontu dochovaného ve východní polovině sondy, především mezi jednotlivými mladšími průběhy zdí, nás vedl

k předpokladu, že se jedná o zbytky staršího pohřebiště situovaného do okolí rotundy sv. Longina. Starší původ těchto hrobů může potvrdit i podobné anatomické uložení koster (pokrčené ruce v oblasti břicha či prsou), zachycené při výzkumu východně od rotundy v roce 1998. Mladší horizont těchto hrobů (v podstatě tvořený dvěma mechanicky oddělenými horizonty VII a VIII) byl zčásti zahlouben, či se spíše nacházel na povrchu základového kamenného zdiva, zachyceného pod zdíkem barokní lodě, paralelně vedoucím podél severního řezu sondou. Dva hroby náležející těmto horizontům byly též zachyceny v úzkém prostoru mezi severní obvodovou zdí barokní lodi a zdíkem barokní krypty. Zde však došlo při jejich zakládání k porušení hrobu a následnému posunutí, o čemž svědčí poloha kostí. Kromě výše zmíněných rozdílů jsou skelety shodně uloženy na zádech hlavou k západu, orientace nebyla vždy zcela přesně dodržena. Ve svrchním horizontu VII (vrstvy č. 2030, 2031, 2039 a 2049) máme zachyceny hroby 15, 19, 20 a 27 podél severního řezu sondou. Pod nimi se nacházel starší hrob 28 ve vrstvě č. 2054, který zřejmě patřil ke dvěma hrobům 8 a 9 mezi severní obvodovou zdí lodě a její kryptou ve vrstvě č. 2038. Hroby kromě několika zlomků převážně starší keramiky neobsahovaly žádný datovací materiál a jejich určení je tedy možné pouze na základě stratigrafických vztahů.

Po sejmutí těchto úrovní středověkého pohřebiště došlo mezi severním řezem (hranou sondy) a severní obvodovou zdí barokní lodě k odhalení velmi nekvalitního, avšak kompaktního zdiva (obr. 3 a 4 – číslo zdiva 2). Jednalo se o základové zdivo z drobných lomových kamenů, pojených světle žlutooranžovou maltou, lité do výkopu. Vnější líc byl téměř v celé délce schován pod severním řezem sondy, proto o jeho podobě můžeme pouze usuzovat z nevelkých dochovaných kusů zdiva na východě a západě. Na východě se nevysoký fragment tohoto zdiva přikládal na spáru k základovému zdivu rotundy. Od ní směřoval západoseverozápadním směrem do řezu na severní hraně sondy, přičemž vzhledem k jeho narušení mladšími hrobovými jámami nebylo možno zachytit jeho případný líc. Ve střední části při profilu byla zeď vybrána až na úroveň geologického podloží. V západní části se naopak zachovala velice dobře. Ve vzdálenosti cca 560 cm od výdutě pláště rotundy bylo zachyceno kvalitně lícované (do výše 80 cm dochované) nároží, které tvořilo severozápadní roh zaniklého, doposud zcela neznámého objektu. Bohužel vnitřní líc tohoto zdiva byl zřejmě odtěžen při zakládání severní obvodové zdi barokní lodě, nebo je pod touto zdí schován. V nevelkém prostoru se tak patrně podařilo výzkumem zachytit doposud zcela neznámou, vzhledem ke stratigrafickým pozorováním pravděpodobně vrcholně středověkou, kamennou přístavbu rotundy (asi stavební aktivi-

ta v průběhu 13. století). Zachycen z ní byl pouze vnější líc severní obvodové zdi, která se severně od původního románského portálu připojovala k obvodovému plášti rotundy. Zachycen byl též prokazatelný severozápadní roh. Západní a jižní stěna zanikla při výstavbě zahloubeného interiéru barokní krypty a při výstavbě tarasu podél uliční fronty ulice Na Rybníčku. Dataci a možnou funkci i podobu objektu (hypoteticky možno uvažovat o hranolové věži zaniklé zřejmě ještě v průběhu 13. století – do zdiva jsou zapuštěny hrobové horizonty VII a VIII) by snad ještě mohla v budoucnu ověřit sondáž vedená kolmo na zdivo od severu (kolmo na dokumentovaný řez).

Zmíněná stavba přistavená na spáru k již stojící rotundě je založena do několika málo vrstev nejstaršího pohřebního horizontu IX. Jeho zbytky (č. 2025) byly zachyceny v prostoru u severní hrany sondy mezi severozápadním rohem vrcholně gotické přístavby (č. 2072), příčným zdivem klasicistní přístavby (č. 2067) a severní obvodovou zdí barokní lodě (č. 2071). Dva hroby (8 a 14) tohoto horizontu se nacházely ve vrstvě (č. 2045) mezi severní obvodovou zdí barokní lodě a severní zdí krypty. Nejlépe je zachován tento nejstarší půdní horizont v mírné terénní depresi při severní hraně sondy západně od zdiva klasicistního přístavku (vrstva č. 2043). Zde se částečně podařilo odkrýt zbytky tří hrobových jam zahloubených do písčitého půdního horizontu. Jednalo se o hroby 16, 17 (č. 2051) a 18 (č. 2048), z jejichž výplně též pochází drobná stříbrná esovitá záušnice. Jedná se o horizont nejstarších pohřbů zachycených archeologickým výzkumem v okolí rotundy sv. Longina se značně pravděpodobnou datací do 12. století, a to vzhledem ke stratigrafickým pozorováním i nálezům hmotné kultury.

Odpověď na jednu z nejdůležitějších a neklíčovějších otázek mělo dát protažení severovýchodního rohu sondy kolmo na plášť rotundy, abychom mohli získat neporušený řez historickým nadložím a ozřejmit tak základové poměry objektu. Ukázalo se však, že ke zdivu rotundy již byl veden výkop (podle písemných pramenů zřejmě v období oprav ve 30. letech 20. století), který však naštěstí nedosáhl až k základové spáře. Plášť rotundy je kvalitně lícován cca 40–50 cm (do nivelety 218,9 m n. m.) pod úroveň dnešního terénu, přičemž je zřejmě většina tohoto líce pozůstatkem mladších oprav (cihly ve zdivu). Střední část již nepravidelně zděného líce (mezi niveletami 218,2–218,9 m n. m.) do cca 110 cm od současného povrchu byla ve 30. letech 20. století odkopána (základový vkop č. 2059) a posléze opět zaházena bez jakýchkoli stop povrchových úprav. Zřejmě se jednalo o silně narušenou, původně zřejmě ještě lícovanou nadzemní část pláště rotundy, která se v průběhu narůstání terénu v okolí dostala pod zem. Spolehlivě se podařilo nalézt rozšířený předzáklad základového zdiva rotundy

v niveletě 218,2 m n. m. (cca 110 cm od současného povrchu). Šlo o nepravidelně zděný předzáklad přímo do výkopu, sestávající z velkých, ostrých a nepravidelných opukových kamenů a kvalitní žlutooranžové písčité malty (o výšce cca 70 cm). Zjištěná úroveň předzákladu nám spolehlivě ukazuje původní úroveň nepravidelného terénu v okolí rotundy.

Pro dataci ~~nevelkého~~ počtu keramických nálezů především z vrstvy č. 2058 je nesmírně podstatné zjištění, že během výzkumu se podařilo v okolí rotundy identifikovat na pleistocenním půdním horizontu uloženou, proměnlivě mocnou hnědou humusovitou (svým charakterem zřejmě sídlištní) vrstvu, která je výkopem (č. výplně 2062) pro základové zdivo rotundy (č. 2073) porušena. Zmíněná vrstva je nepochybně starší než románská rotunda, jejíž základy tuto vrstvu porušují. Zbytky vrstvy byly zachyceny v trojúhelníku mezi severní a východní hranou sondy u jejího severovýchodního rohu, základovým zdivem rotundy a základovým zdivem raně gotické přístavby (č. 2058). Dále jsou dochovány mezi severní obvodovou zdí barokní lodě a severním zdivem její krypty (č. 2047), v prostoru při severní hraně sondy, kde výkopy mladších hrobových jam prokoply zdivo raně gotického přístavku rotundy (č. 2033), a též západně od jeho severozápadního nároží (č. 2026). Existence staršího osídlení v tomto prostoru vzhledem k písemným pramenům o existenci osady již k roku 993 nepřekvapuje, avšak zachycení tohoto staršího horizontu v blízkosti pozdější sakrální stavby je překvapivé. Starší nálezy z průběhu 11. století (objekty s převažujícími nádobami s okraji kalichovité profilace) se doposud především koncentrovaly do poloh severně od zjištěného průběhu zaniklé vodoteče, či ve vazbě na ni. Tato skutečnost by mohla evokovat již několikrát vyslovený předpoklad o existenci starší sakrální (zřejmě dřevěné) stavby v tomto prostoru, vycházející z předpokladu jisté setrvačnosti při výběru místa pro stavbu církevních objektů. Obyvatelé osady v 11. století jistě museli mít možnost chodit do kostela a pohřbívat své mrtvé. Tato skutečnost nám nastoluje jednu z hlavních otázek, kterou by měl řešit případný následný archeologický výzkum. Úplně nelze vyloučit možnost dochovaných archeologických situací i uvnitř rotundy. Písemné prameny sice dokládají jisté výkopové práce v interiéru, ale zprávy o nich svědčí spíše o jejich nevelkém plošném rozsahu a limitované hloubce (nebyla zachycena žádná starší dlažba). Při úvahách o existenci starší sakrální, zřejmě dřevěné stavby je nutné uvědomit si obtížnost identifikace takového objektu a náročnost případného výzkumu.

6. Závěr

Přestože záchranný archeologický výzkum byl proveden za ne zcela optimálních podmínek a v klimaticky velmi nepříznivých zimních měsících, přinesl závažné nové poznatky k dosavadnímu poznání jednoho z památkově nejceněnějších komplexů Nového Města pražského. V poslední době, z důvodu intenzivní stavební aktivity v okolí rotundy sv. Longina, došlo k výraznému nárůstu pramenné základny spojované s jednou z nejznámějších předlokačních osad na pražském vltavském pravobřeží, zmiňované písemnými prameny již k roku 993. Minimálně od první poloviny 12. století byla centrem osady Rybník právě románská rotunda sv. Longina, jejímuž nejbližšímu okolí se doposud zemní práce vyhýbaly. Vzhledem k četnosti archeologických dat ze širšího okolí, které jsou v posledních letech předmětem intenzivního studia spojeného se zpracováním ohromného množství movitých i nemovitých památek získaných záchrannými výzkumy především v posledních deseti letech, je komplexní zpracování této lokality ještě ve stadiu příprav. Výzkum v okolí rotundy významně obohatil naše znalosti a představy o tomto přirozeném centru předlokačního osídlení.

Záchranný archeologický výzkum, jenž proběhl v souvislosti s revitalizací a parkovou úpravou okolí rotundy v trase projektovaného zahřebeného schodiště, zachytil velké množství zaniklých kamenných zdí (devět fází). V místech ojediněle dochovaných poloh pleistocenního půdního horizontu, ležícího na povrchu štěrkopískové terasy, bylo možno sledovat mírný svah západním i severním směrem (nivelece půdního horizontu 217,2 m n. m., nivelece povrchu štěrkopískové terasy 216,6 m n. m.) od rotundy. Na jeho bázi se v některých částech zachovala sídlištní vrstva datovatelná do průběhu 11. století (převažuje kalichovitá profilace okrajů nádob). Do této vrstvy bylo zahřebenno základové zdivo rotundy, resp. její nelícovaný, přímo do výkopu zděný předzáklad. Předzáklad a pochozí vrstva (povrch hrobového horizontu IX – nivelece 217,0–218,2 m n. m.) nejstarších hrobů zapuštěných do ní dokládá úroveň okolního terénu v době stavby rotundy. Tento nejstarší horizont kostrových hrobů z 12. – počátku 13. století (s nálezy esovitých záušnic) byl porušen raně gotickou obdélnou či čtvercovou přístavbou rotundy zaniklou nejspíše ještě v průběhu 13. století. Pro její existenci nenacházíme v písemných pramenech oporu. Z půdorysu objektu se podařilo zachytit severozápadní nároží a severní obvodovou zeď ve formě základového nelícovaného zdiva. K předzákladu rotundy je zeď přizděna na spáru. Při interpretaci objektu je nutno vycházet ze zjištěné torzální situace. Vzhledem k relativní chronologii fragmentu zdiva, vycházející ze stratigrafických pozorování, je možno

objekt spolehlivě datovat do období od postavení pláště rotundy (zřejmě okolo třetiny 12. století) do výstavby barokní lodě (polovina 17. století). Existence hrobů, náležejících ještě zřejmě staršímu horizontu pohřbívání okolo rotundy sv. Longina (horizont VII a VIII – před rokem 1350), zahloubených do již destruovaného, pouze v základových partiích dochovaného zdiva, svědčí o možném posunutí hranice zániku objektu zřejmě ještě do průběhu 13. století. Tato stavební aktivita by mohla souvisět se starším panským sídlem, které zde bývalo předpokládáno, nebo se stavební aktivitou řádu německých rytířů či křižovníků. K podobě objektu se můžeme vyjadřovat pouze hypoteticky. Mohlo se jednat o čtvercovou či obdélnou přístavbu, stejně tak lze předpokládat hranolovou věž. Nastíněnou hypotézu by bylo možno případně ověřit sondou vedenou kolmo na severní řez vyhloubené sondy, v jehož části je zachován vnější severní líc zdiva. Na tuto zaniklou přístavbu byla zčásti nazděna severní obvodová zeď manýristické či barokní lodě (známé ze starých vyobrazení), která zasáhla do existence pozdně středověkého a časně novověkého pohřebiště okolo kostelu sv. Štěpána a rotundy sv. Longina.

Z více než 30 identifikovaných hrobů z několika pohřebních horizontů porušených zdivy barokní lodě jsou nejzajímavější dva pohřbení s dětmi (v jednom případě s novorozencem), či doklady pohřbívání na dřevěné desce (fošně). Nejmladší horizont hrobů je časově ohraničen rokem 1784, kdy bylo pohřebiště písemným verdiktem definitivně zrušeno. Zjištěná délka lodi je mnohem větší, než uvádí starší ikonografická i plánová dokumentace, což by mohlo svědčit o jejím následném zkracování. Vyloučit nelze ani skutečnost, že zdivo přístavby je totožné v této části s ohradní zdí celého areálu, která dále směřovala západním směrem ke kostelu sv. Štěpána. Příčná mladší zeď dokládá nejspíše zkracování lodi, případně může být pozůstatkem její příčky. Do lodi byla vložena barokní krypta Flajšmana z Tumpachu a jeho ženy (17. století). Na zkrácenou barokní loď navazuje novověké zdivo přístavku severním směrem, související s mladší klasicistní stavební aktivitou (přístavek k lodi, perón schodiště). Situace odkryté archeologickým výzkumem potvrdily písemnými prameny a plánovou dokumentací doložené opravy zdiva pláště rotundy (výkopy z roku 1903) či pokusy o úpravy okolí rotundy, mezi než patří např. nejmladší horizont podlahy ze šamotových dlaždic s množstvím lidských kostí (1930). Nejmladší horizont představují výkopy inženýrských sítí a parkové úpravy z roku 1950, kdy v bezprostřední blízkosti rotundy vznikly parazitní školní budova (stržena v roce 1999) a hřiště. Velkým zásahem do idyllické podoby okolí rotundy dokumentované několika ikonografickými prameny bylo však vytyčení nové komunikace vedené bezprostředním

okolím objektu. Proražením nové ulice Na Rybníčku v letech 1837–1845 došlo k faktickému ohrožení existence rotundy (naštěstí slavil úspěch protest tehdejších stoupců zachování objektu). Likvidaci podlehla barokní přístavba rotundy, která se ocitla na vyvýšeném plató nad zahloubenou novou komunikací. Plató obehnila tarasní zídka, jejíž charakter svědčí o četných úpravách a opravách.

Mimořádně hojné nálezy kamenných zdív a jejich závažnost si vyžádaly archeology iniciovanou změnu projektu schodiště tak, aby zjištěné stavební konstrukce zdív nebyly výrazněji postiženy stavební aktivitou a dochovaly se pod stávajícím terénem. Z tohoto důvodu bylo vyvoláno jednání, na němž byla se zástupci investora, projektantů, památkářů a vlastníků pozemku dohodnuta následná ochrana archeologických situací, resp. zachovaných kamenných zdív ve východních dvou třetinách zkoumané plochy. Místo postupně stoupajícího schodiště, jehož zapuštění by si vyžádalo odbourání značné kubatury zachycených zdív západně od rotundy, byla navržena realizace příkřejšího, ostřeji stoupajícího schodiště v západní třetině prokopené plochy. Takto provedené schodiště vystoupalo na vrchní plató ještě před první příčnou zdi protínající sondu od severu k jihu a nedošlo tak k podstatnějším razantním zásahům do odkrytých zdív. Ty byly před parkovou úpravou okolí rotundy zasypany.

Na závěr je nutno podotknout, že přístup památkových orgánů, vlastníku pozemku a především vsřícný postoj investora a projektantů, kteří zajistili následnou realizaci, výrazně přispěl k záchraně této ojedinělé situace a nepochybně vyzdvihl památkové hodnoty unikátního objektu. V neposlední řadě toto řešení umožňuje provedení případného revizního výzkumu. Jeho realizaci v budoucnosti, vzhledem ke komplikovanosti a torzálnosti zachycené situace a možnosti větší variability hypotetických interpretací odkrytých situací, nelze vyloučit.

Literatura:

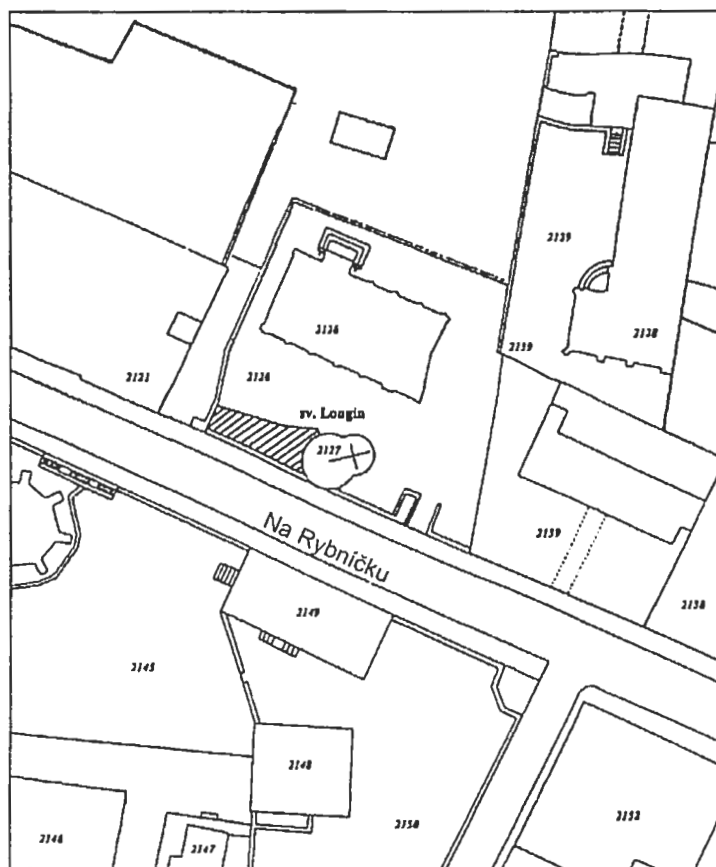
- Amler, J. 1931:** *Restaurace kaple sv. Longina, Zprávy památkového sboru hl. m. Prahy IX*, 147.
- Amler, J. 1936:** *Úprava kaple sv. Longina, Za starou Prahu XX*, 18.
- AMP, Liber memorabilium IV–V:** *Archiv hl. města Prahy, libri memorabilium I.–V. z let 1641–1948.*
- AMP 1897:** *Archiv hl. města Prahy, plán návrhu úpravy kaple, pohled, řez, půdorys, metrové měřítko*, Stavební úřad hl. m. Prahy.
- AMP 1913:** *Návrh přístupu ke kapli, starý a nový stav, pohled-detaily, metrové měřítko*, Stavební úřad hl. m. Prahy.
- Acta Klementis VI:** *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia, I., Acta Klementis VI.*, vydal L. Klicman, Praha 1903.

- Baťková, R. a kol. 1998:** *Umělecké památky Prahy. Nové Město, Vyšehrad, Vínohrady (Praha I)*, Praha.
- Beroušek, J. – Kašpar, V. 1998:** *Nálezová zpráva ze zjišťovacího archeologického výzkumu provedeného na parcelách č. 2134, 2135, 2136, 2137, 2138 v ulicích Na Rybníčku a V Tůních, Praha 2 – Nové Město*, Praha (Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 3056/98).
- Braniš, J. 1892:** *Dějiny středověkého umění v Čechách I*, Praha.
- Bureš, M. 1995:** *Na Rybníčku čp. 1329/II, Pražský sborník historický XXVIII*, 253.
- CDB I:** *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, I.*, ed. G. Friedrich, Pragae 1904–1907.
- CDB III:** *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, III. 1.*, ed. G. Friedrich, Pragae 1942.
- CIM I:** *Codex iuris municipalis I, 1886, Privilegia měst pražských*, ed. Jaromír Čelakovský, Praha.
- Ekert, F. 1884:** *Posvátná místa král. hl. m. Prahy II*, Praha.
- Guth, K. 1924–1925:** *České rotundy, Památky archeologické XXXIV*, 132.
- Hammerschmid F. 1723:** *Prodromus gloriae Pragenae*, Praha.
- Hanzlíková, K. 1999:** *Budova Longin Bussiness Center na nároží ulic Na Rybníčku – V Tůních*, Zprávy Klubu za starou Prahu 1, 30–34.
- Herain, J. 1906:** *Stará Praha*, Praha.
- Janoušková, Z. 1998:** *Podrobný inženýrsko-geologický průzkum P 2, Na Rybníčku – LONGIN BUSSINES CENTER*, Praha (Archiv Archaia).
- Jeřáb, J. – Svoboda, K. 1998:** *Nálezová zpráva ze zjišťovacího a záchranného archeologického výzkumu parcely čp. 611/II, Štěpánská č. or. 14 v Praze 1 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archaia).
- Kašpar, V. 1995:** *Praha 2 – Nové Město, Na Bojišti čp. 1459/II*, Pražský sborník historický XXVIII, 253.
- Kašpar, V. 1996:** *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu parcely čp. 1399 v ulici Malá Štěpánská v Praze 1 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archaia).
- Kašpar, V. 1998 a:** *Předlokační osídlení Nového Města pražského ve světle nových archeologických výzkumů – teze přednášek SPS*, Muzejní a vlastivědná práce – Časopis Společnosti přátel starožitností 36/106, 248–250.
- Kašpar, V. 1998 b:** *Nálezová zpráva ze zjišťovacího archeologického výzkumu provedeného na dvoře parcely čp. 536/II v ulici Na Rybníčku, Praha 2 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 3055/98).
- Kašpar, V. 1999 a:** *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu provedeného na parcelách čp. 526, 1331, 1358, 1381 a 1640 v ulicích Na Rybníčku a V Tůních, Praha 2 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 3232/99).
- Kašpar, V. 1999 b:** *Záchranný archeologický výzkum v nároží ulic Na Rybníčku a V Tůních na Novém Městě pražském*, Zprávy České archeologické společnosti – Supplément 38, 13–14.
- Kašpar, V. 2000 a:** *Nálezová zpráva o předstihovém záchranném archeologickém výzkumu provedeném na parcele č. 2126 u rotundy sv. Longina (č. 2127), Praha 2 –*

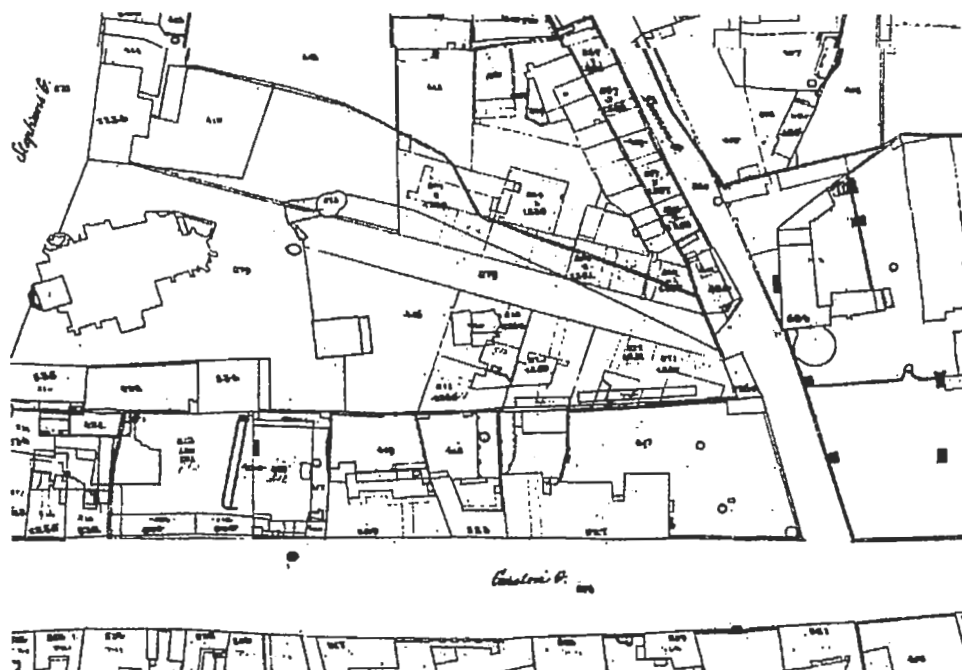
Nové Město, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 9936/00).

- Kašpar, V. 2000 b:** *Výzkum u rotundy sv. Longina v ulici Na Rybníčku (Praha 2 – Nové Město)*, Zprávy České archeologické společnosti – Supplément 42, 16.
- Kašpar, V. 2000 c:** *Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu provedeného na parcelách čp. 2145, 2147 a 2150 u zvonice a kostela sv. Štěpána v ulici Na Rybníčku, Praha 2 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 3076/02).
- Kaštovský, J. – Kubečková, K. – Podolská, V. – Beneš, J. 2000:** *Zpráva o archeobotanické analýze, Praha – Rybníček*, Prachatice (nepublikovaný rukopis – Archiv Archaia).
- Krolmus, V. 1845:** *Rukopisná sbírka V. Krolmuse*, váz. kniha nedat. zápisku 1832–1861, v rukop. odd. Národního muzea v Praze, sign. IV A 18, 562 listy.
- Lochmann, Z. 1991 a:** *Předlokační objekty v Žitné ulici v Praze*, *Archaeologica Pragensia* 11, 111–114.
- Lochmann, Z. 1991 b:** *Na Rybníčku*, *Pražský sborník historický* XXIV, 206.
- Lochmann, Z. 1993:** *Žitná ulice*, *Pražský sborník historický* XXVI, 210.
- Lorenc, V. 1973:** *Nové Město pražské*, Praha.
- Marešová, D. 1999:** *Nálezová zpráva z předstihového záchranného archeologického výzkumu na dvoře čp. 536/II v ulici Na Rybníčku, Praha 2 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archaia, č. j. 501/99).
- Merhautová, A. 1971:** *Raně středověká architektura v Čechách*, Praha.
- Novosadová, O. – Heroutová, J. 1979:** *Stavebně historický průzkum zvonice kostela sv. Štěpána*, SÚRPMO Praha.
- Novosadová, O. – Líbal, D. 1979:** *Stavebně historický průzkum rotundy sv. Longina*, SÚRPMO Praha.
- Novosadová, O. – Muk, J. 1979:** *Stavebně historický průzkum kostela sv. Štěpána*, SÚRPMO Praha.
- Olmerová, H. 1980:** *Praha 2 – Nové Město, ul. Na Bojišti*, *Pražský sborník historický* XII, 245–246.
- Olmerová, H. 1988:** *Praha 2 – Nové Město, Kateřinská ulice*, *Pražský sborník historický* XXI, 198.
- Radoměrský, P. 1955:** *Románská Praha ve světle nálezů mincí*, *Časopis Národního muzea* CXXIV, 12–38.
- Starec, P. 1996:** *Archeologický výzkum při budování kolektoru „Centrum 1. A“*, *Archaeologica Pragensia* 12, 309–322.
- SÚA PÚR:** *Státní ústřední archiv*, Památkový úřad Rakousko.
- SÚA SPS:** *Státní ústřední archiv*, Státní památková správa.
- Šolc, J. 1970:** *Podrobná inženýrsko-geologická mapa 1 : 5000, Praha 7–2*, Praha.
- Tomek, W. W. 1874:** *Základy starého místopisu pražského II*, Praha.
- Tomek, V. V. 1892:** *Dějepis města Prahy II*, Praha.
- Vlaštovka, M. – Ledvinka, V. et al. 1998:** *Pražský uličník, 2. díl, O – Ž*, Praha.
- Zavřel, J. 1999:** *Podloží a půdní pokryv. In: Kašpar, V. 1999: Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu provedeného na parcelách čp. 526, 1331, 1358, 1381 a 1640 v ulicích Na Rybníčku a V Tůních, Praha 2 – Nové Město*, Praha (nepublikovaný rukopis – Archiv Archeologického ústavu AV ČR, č. j. 3232/99), 3–7.
- Tryml, M. 1981 a:** *Praha 2 – Nové Město, Štěpánská ul.*, *Pražský sborník historický* XIII, 174.

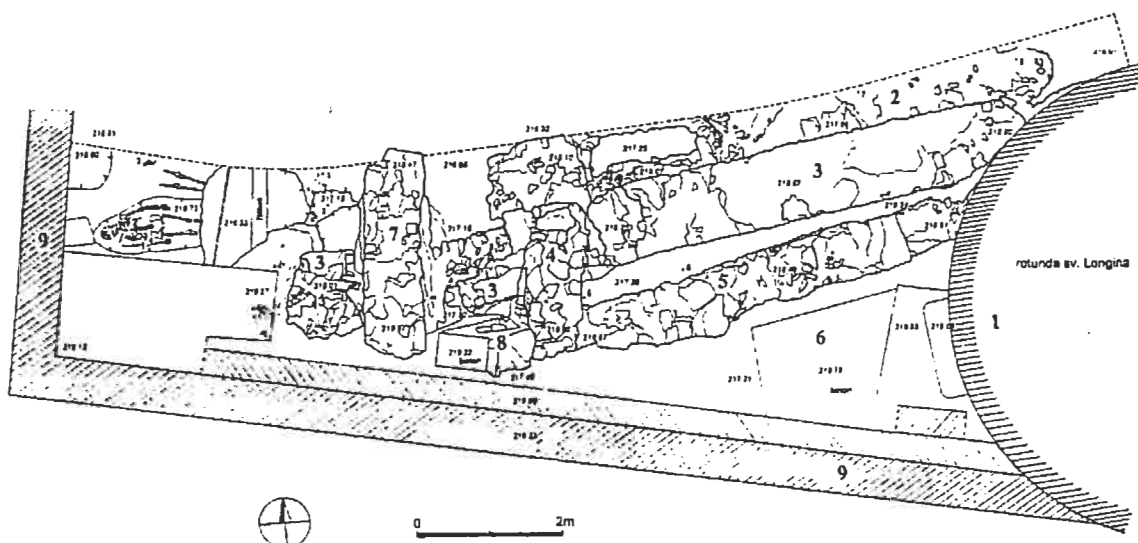
- Tryml, M. 1981 b:** *Praha 2 – Nové Město, ul. V Tůních*, Pražský sborník historický XIII, 174.
- Tryml, M. 1999:** *Výzkum parcely čp. 1319/II v Žitné ulici na Novém Městě pražském*, Zprávy České archeologické společnosti – Supplément 38, 13.

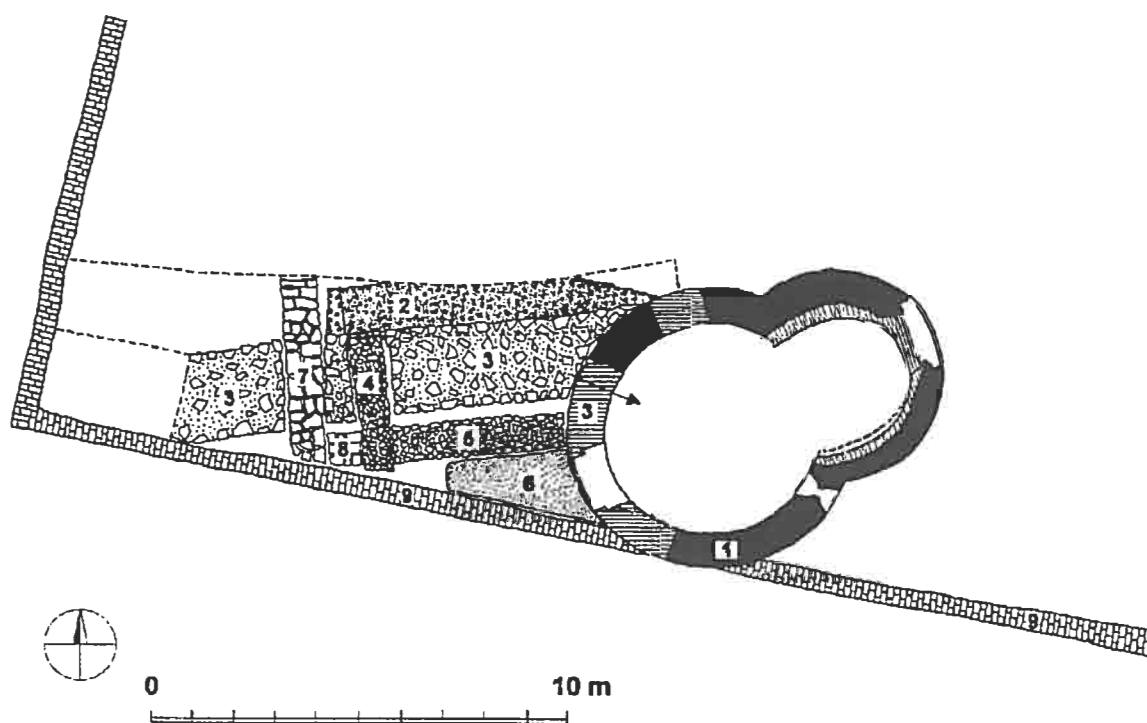
obr. 1 – Výsek z mapového listu 323 (hlavní město Praha) s plochou, na níž proběhl záchranný archeologický výzkum západně od rotundy sv. Longina (šrafováno).
Kresba: J. Minarčíková

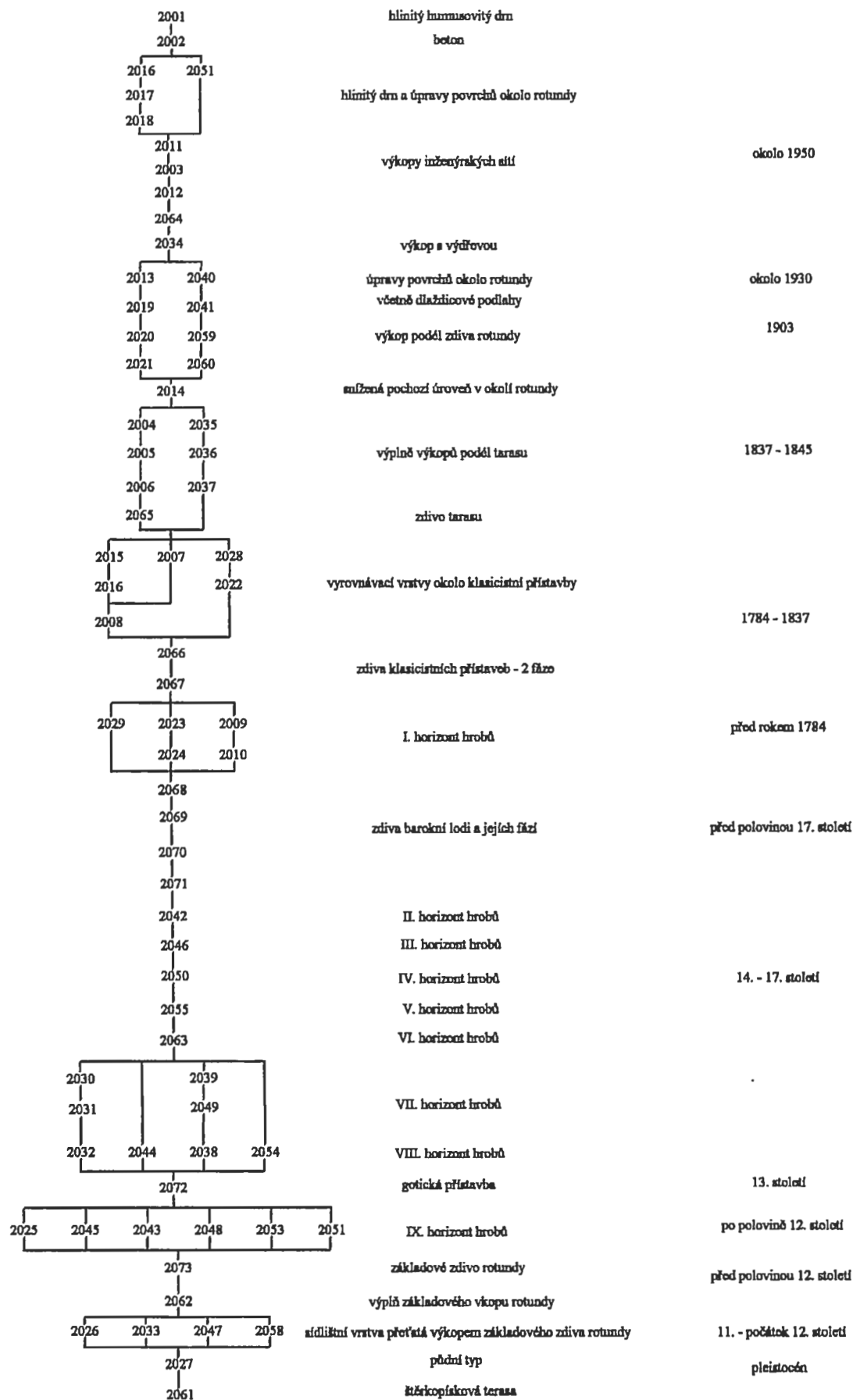
obr. 2 – „Könige Hauptstadt Prag...“, 1841, varianta katastrálního měření s vyznačením starého i projektovaného stavu (fotokopie z Archivu Pražského ústavu památkové péče).

obr. 3 – Celkový plán záchranného archeologického výzkumu západně od rotundy sv. Longina se skreslenými všemi fázemi zachycených kamenných zdív. Překreslena jednosnímková fotogrammetrie. Větší čísla: 1 – zdivo románské rotundy (č. 2073), 2 – raně středověká přístavba (č. 2072), 3 – zdivo barokní lodě (č. 2071), 4 – barokní zdivo zkrácení lodě či její příčky (č. 2070), 5 – zdivo vložené barokní krypty (č. 2069), 6 – barokní krypta (č. 2068), 7 – starší mikrofáze klasicistní zástavby (č. 2067), 8 – mladší mikrofáze klasicistní zástavby (č. 2066), 9 – novověký cihlový taras z poloviny 19. století. Menší čísla (1–8): Hřeby použité při dokumentaci hrobů. Kresba: J. Minarčíková

obr. 4 – Celková skica záchranného archeologického výzkumu západně od rotundy sv. Longina schematizující interpretovanou nálezovou situaci superpozice zachycených zdív. Popis jednotlivých fází je totožný s obr. 3.

obr. 5 – Stratigrafická matice schematizující nálezovou situaci zachycenou archeologickým výzkumem s interpretací jednotlivých komponent a jejich datací.